בעזהשי"ת

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב וגו', ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אליהם. (א א - ג).

ופירש"י (ומקורו בספרי), אלה הדברים, לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל. והקשו המפרשים הרי מצינו בפרשיות הבאות שהזכיר משרע"ה חטאם של ישראל בפירוש, כמ"ש ממרים הייתם וגו' (ט, כד), ובחורב הקצפתם וגו' (שם), ומדוע לא חש שם לכבודן של ישראל.

ב) במדרש רבה איתא (פ"א ס"ב) זה שאמר הכתוב (משלי כח,) מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון וגו', וצריך ביאור.

ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש וגו', יש לעיין למה לא התחיל בתחילת הפרשה לומר אימתי ובאיזה זמן היתה הדיבור של משה אל ישראל, ורק בפסוק ג' קאמר שהיתה בשנת הארבעים בעשתי עשר חודש באחד לחודש, והוא תמוה.

ויש לומר בהקדם דברי מרן רביה"ק זלה"ה **בדברי יואל** (תניינא דף מב) שכתב ליישב קושיא א' הנ"ל, בהקדם מה דאיתא ברמב"ן עה"פ הואיל משה, שמעצמו ראה משה לעשות כן לבאר את התורה, ולא צוהו ה' בזה וכו', עכ"ל, וביאור רבינו ז"ל שבודאי כל התורה נכתב בציווי השי"ת, אלא הכוונה רק על האמירה לישראל, שכל אלה המצוות שבמשנה תורה כבר נצטוה מפי הקב"ה עליהם, ועכשיו חזר ושנאן לבני ישראל, ומעצמו ראה לעשות כן, אבל בשעה שכתבן משה רבינו בתורה בודאי כתבם עפ"י ציוי ה'.

ובהקדם מה דאיתא בספרי (הובא ברש"י ריש פ' מטות), משה נתנבא בכה אמר ה' והנביאים נתנבאו בכה אמר ה', הוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר, וביארו המפרשים ז"ל, דבחינת 'זה הדבר' השכינה מדברת מתוך גרונו, והוי כמו דיבורו של הקב"ה בעצמו, משא"כ 'כה אמר' הוי רק כשליח, והם דברי עצמו בשליחות השי"ת (עי' באריכות ביש"מ ר"פ מטות). ולפי"ז מחדש רבינו ז"ל כי הפסוק ראשון של משנה תורה שונה מכל סדר דברים, כי זה נאמר בבחינת 'זה הדבר' כמו שמתחיל אלה הדברים וגו', משא"כ כל המשנה תורה נאמר ע"י משה בעצמו כמ"ש הרמב"ן כנ"ל.

ולפי"ז אתו שפיר, כי הנה אם האומה"ע רואין בישראל שעוברים על התורה ר"ל, ליכא חילול השם רק כל זמן שאין המנהיגים מוחין ומוכיחים אותם על פניהם, אבל כשיש תוכחה ומענישים העוברי עבירה, אדרבה זהו כבודן של ישראל בעיני האומות, ובזה אתי שפיר מקראי קודש, כי בפסוק הראשון שדבר משה בבחינת 'זה הדבר' ששכינה מדברת מתוך גרונו, בזה סתם הדברים והזכירן רק ברמז מפני כבודן של ישראל, אבל משם ואילך שדיבר משה בעצמו וכמ"ש הרמב"ן, בזה הוכיחן משה בגלוי, כי זהו כבודן של ישראל כשהמנהיג מעורר אותן על מה שלא עשו כהוגן. עיי"ש באורך דבריו הנחמדים.

ויש להוסיף נופך בדרך זה, כי מצינו בחז"ל (יומא פב:) גדולה תשובה מאהבה שזדונות נעשות לו כזכיות, וי"ל כי לא שייך שיצוה השי"ת שיעשו תשובה מאהבה, כי צריך שיבוא ההתעוררות האהבה ע"י האדם שיתעורר לעשות תשובה מחמת אהבת השי"ת, לכן בפסוק הראשון שדיבר הקב"ה מתוך גרונו של משה, לא הזכיר מה שחטאו ישראל רק ברמז, אבל בפרשיות הבאות אשר משה מדבר מעצמו, שפיר שייך שיעורר את בני ישראל שיעשו תשובה מאהבה, ולכן הזכיר עוונותיהן בפירוש, כי על ידי תשובה מאהבה זדונות נעשה לו כזכיות, וכמ"ש **בקדושת לוי** (על חג הסוכות) לבאר משאז"ל **ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון העוונות**, כי בימי החג שעושין תשובה מאהבה שזדונות נעשו כזכיות, אז מבקשין העוונות שעשו כדי להפכן לזכיות, עיי"ש, וכמו כן לענייננו, הזכיר משה רבינו העוונות שעשו, כדי לעוררן לעשות תשובה מאהבה ולהפכן לזכיות.

ולפי זה יובן הטיב מה שהביא המדרש כאן, **מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון וגו'**, ומבואר בספרים כי 'אדם' הוא מובחר הבריאה, וזהו 'מוכיח אדם' קאי על משה רבינו שהוא מובחר הבריאה, שמוכיח את ישראל לאמר, 'אחרי' הגם שהאדם הוא אחרי 'מופלג' (עי' רש"י בראשית טו, א) מהקב"ה, שנתרחק ר"ל ע"י העבירות שעשה, מ"מ, 'חן ימצא' ממחליק לשון, חן הוא לשון אהבה, ע"י תשובה מאהבה יכול להתקרב להשי"ת, ולהפך כל העוונות לזכיות.

ובזה יתורץ קושיא ג', למה לא הזכיר בתחילת הפרשה הזמן שבו נאמרה הדיבור, להורות בא שהפסוק ראשון נאמר בבחינת 'זה הדבר', שהוא כאילו הקב"ה דבר בעצמו, ואצלו יתברך לא שייך להזכיר הזמן, כי הוא למעלה מן הזמן, והעבר וההווה והעתיד הכל אחד הוא, משא"כ כשמשה רבינו מדבר בעצמו אז שייך להזכיר הזמן שבו היה הדיבור. וא"ש.

❖ ❖ ❖

ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם (א יא)

וברש"י, אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתינו וכו', אמר להם זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם, ולכאורה קשה מה צורך עוד לברכתו של משה והלא בכלל ברכת הקב"ה נכלל ברכתו.

ויש לומר על פי מה שהביא **בקדושת יו"ט** (פ' בשלח ד"ה א"י הנני ממטיר) בשם המפורשים, לפרש הפסוק (דברים יג, יח) **ונתן לך רחמים ורחמך**, כי השי"ת הוא מקור הטוב, ורוצה להטיב עם בריותיו ולהתנהג עמהם במדת החסד והרחמים, ולפעמים מדת הדין אינו מסכים לזה, ומלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט, ד), רק אם האדם מתנהג עצמו גם כן במדת רחמנות, ורודף צדקה וחסד להחיות עניים ואביונים וגומל חסד זה עם זה, אזי השי"ת מתנהג עמו גם כן במדת החסד והרחמים מדה כנגד מדה, כמו שכתבו לפרש **ה' צלך** (תהלים קכא, ה), כמו שהצל נוטה כנגד האדם כמו כן הוא יתברך, מה שהאדם עושה הוא עושה כנגדו, כי במדה שאדם מודד מודדין לו (מגילה יב:), וזהו שאמר הכתוב **ונתן לך רחמים**, כלומר שהשי"ת יתן לך בלבבך מדת רחמנות לרחם על הבריות, ועל ידי זה **ורחמך**, שהשי"ת ימדוד לך גם כן במדתך מדת החסד והרחמים, עכ"ד.

ובזה אמרתי לפרש מה שאמרו (בראשית רבה יב, טו) **בתחילה עלה במחשבה לבראו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים הקדים מדת הרחמים ושיתפו למדת הדין**, ומקשים וכי יש שינוי רצון אצל הקדוש ברוך הוא, ולפי הנ"ל אפשר לומר שהקדוש ברוך הוא ברא העולם במדת הדין, אמנם על ידי שאנו מתנהגים במידת החסד ורחמים, ובדרך שאדם מודד מודדין לו, לכן צריך הקב"ה עפ"י מדת הדין להתנהג עמנו מדה כנגד מדה במדת הרחמים.

ואפשר לפרש עוד מה שאומרים (בתפילת ימים נוראים) **באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט וצדקינו במשפט המלך המשפט**, הכוונה באין מליץ יושר, כיון שעל פי הדין אין פתחון פה להמליץ במשפט, העצה לזה תגיד ליעקב דבר 'חק' ומשפט, כי אמרו ז"ל (ביצה טז.) 'חק' הוא לישנא דמזוני, פי' שירבה בצדקה וחסד ליתן מזון לעניים ולרחם על הבריות, ועי"ז וצדקינו במשפט וכו' כי מן הדין יש לו להקב"ה לרחם עליו ורחמך והרבך.

ובזה אפשר לפרש מקראי קודש, **ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים וגו'**, כי הוי"ה הוא חסד ואלקי"ם הוא דין, ובני ישראל היו באותו זמן ברום המעלה, דור המדבר כסולת מנופה, דור שזכו לינכס לארץ, ובודאי היו מציינים בין במצות שבין אדם למקום ובין במצוות שבין אדם לחבירו, והיו ראוים מן הדין לזכות לכל הטובות מהשי"ת, לכן ברך אותם משה 'הוי"ה אלוקי אבותיכם' יוסף עליכם ככם, שיתרבו כמותכם בישראל רודפי צדקה וחסד בכל הדורות, ואז, יברך אתכם כאשר 'דבר' לכם, 'דבר' הוא קשה, רמז למידת הדין, כי גם מידת הדין יענה לעומתם שראוים הם לברכה.

הזדרזו להי כי טוב שהעני מומחה כמה בצאר מחבור שלם שנה שלימה בהוצאות הגליונות בעבורת השי"ת ואתן ישר כח מיוחד לבני ר יואל נ"י שמוצר לי בכל שבוע ושבוע, השי"ת יברך אותו ואת כל משפחתו שיחי', ואת כל בני וכפי' בברכת **משה** בפרשתן, ה' אלוקי אבותיכם **יוסף** עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם, והשי"ת שאוהבה להמשיך לשאול מבאר **מי"ם** חיים תורתן של רבותינו הקדושים בלה"ק.
וברך אתכם בשהבה מתוך לבבי בכל משאלות לבבכם לטובה.
אביכם חותנכם וכלניכם
משה יוסף